

**HOLLAND
FESTIVAL 2016**

STELLA

NEIL BARTLETT

ERNEST BOULTON BY FRED SPALDING 1867. REPRODUCED BY COURTESY OF ESS, X
RECORD OFFICE, D/F 26.11/3698, DESIGN WILL MOWER

INFO

MA 20.6, DI 21.6*

aanvang

ma 20.6 – 20:30

di 21.6 – 19:30, 22:00

locatie

Vlaams Cultuurhuis de Brakke Grond, Rode Zaal

duur

1 uur 15 minuten, geen pauze

taal

Engels met Nederlandse boventiteling

inleiding

door Linda Duits

ma 20.6 – 19:15

di 21.6 – 18:45, 21:15

meet the artist

met Neil Bartlett

moderator Linda Duits

ma 20.6 – na de voorstelling

CREDITS

tekst, regie

Neil Bartlett

spel

Richard Cant – One

Oscar Batterham – Two

David Carr – The Attendant

design

Rae Smith

licht

Rick Fisher, Martin McLachlan

geluid

Christopher Shutt, Dinah Mullen

kostuums

Johanna Coe

muziek

Nicolas Bloomfield

stemcoach

Rebecca Root

make-up

François Testory

casting

Siobhan Bracke

toneelmeester, zakelijk leider

Leona Nally

producer

Polly Thomas

in opdracht van

Holland Festival, Brighton Festival, London International
Festival of Theatre

wereldpremière

Brighton, 27 mei 2016

STELLA

door Neil Bartlett

'Het zou toch verschikkelijk zijn als dit waar gebeurd was?'

Maar het is waar gebeurd.

De echte Stella – Ernest Boulton – werd in 1848 geboren in een Londense buitenwijk, in een keurig gezin uit de lagere middenklasse. Op zijn twintigste woonde hij nog steeds bij zijn ouders thuis, nadat een carrière als bankbediende geen succes was gebleken. Hij cultiveerde toen al een extravagante uitstraling en vrouwelijk gedrag en ging voor een groot gedeelte door het leven onder zijn vrouwelijke alias Stella Clinton. Soms ging Stella door voor een vrouw, een dame zelfs – een lid van de hogere klasse met gegraveerde visitekaartjes, een trouwring, haar eigen kapster, een voorkeur voor amateur- en professioneel theater waarin ze zelf vrouwelijke rollen speelde – en een appartement in een redelijk goede buurt in het West-End van Londen. Bij andere gelegenheden logeerde ze op minder aangename plekken, in een appartement ten zuiden van St. Pancras Station, van waaruit ze de straat opging als een extravagante travestiet en prostituee. Opmerkelijk is dat Ernests moeder er klaarblijkelijk mee instemde dat hij er zo'n gevaarlijke levensstijl op nahield – in ieder geval de activiteiten waarvan zij weet had. Het kan zijn dat mevrouw Boulton zich zo ruimdenkend opstelde omdat haar zoon in 1869, toen hij 21 was, een zeer gulle (doch helaas niet zo knappe) minnaar had in de persoon van de aristocraat Lord Arthur Pelham-Clinton. Arthur had Stella de trouwring geschonken die ze droeg en Arthur betaalde voor het appartement in het West-End.

Op 28 april 1870 werd Stella gearresteerd nadat zij in het Royal Strand Theatre het damestoilet had bezocht om haar outfit te herschikken. Uit de politieverlagen blijkt niet of ze die avond bij haar vlammende zijden jurk ook Arthurs trouwring droeg, maar we weten wel dat hij er niet bij was. Stella was uit met haar beste vriend Fanny (ook wel bekend als de heer Frederick Park) en twee andere heren die ze eerder die avond hadden opgepikt. Stella werd beschuldigd van het beramen van een misdrijf (namelijk sodomie) en samen met Frederick stond zij terecht in een sensationele rechtszaak die in de kranten breed werd uitgemeten. Uiteindelijk werden zij onschuldig bevonden wegens gebrek aan bewijsmateriaal voor de specifieke seksuele handeling, waartoe zij volgens de aanklacht die avond de andere twee wilden verlokken.

De gangbare opvatting is dat iemand die in het Londen van de 19e eeuw publiekelijk was bestempeld als homoseksueel, gedoemd was zijn verdere leven in schaamte en schande door te brengen. Niets van dat alles. Direct na zijn vrijspraak ging Ernest Boulton toeren als professionele travestiet – om vervolgens zijn haar blond te verven en naar New York te vertrekken, waar hij met een glamouract het hoofdprogramma verzorgde in een reeks van kleine theaters rondom Broadway. Toen hij zijn opvallende schoonheid begon te verliezen, droogde ook het werk op. In 1877 keerde hij terug naar Groot-Brittannië om nog eens 25 lange jaren te toeren in de onderste regionen van het Britse provinciale variété-circuit. Met zijn garderobe en wat er over was van zijn eens prachti-

ge sopraanstem wist hij zijn boekingen binnen te halen. Het schijnt dat hij bij bijna al zijn optredens zijn bekende nummer *Fading Away* zong. Een van zijn laatst bekende adressen in Londen was in een armoedige wijk net achter Euston Station – wat er op duidt dat hij financieel aan de grond zat aan het einde van zijn leven. Hij stierf in Londen in 1904, in het National Hospital – dus waarschijnlijk gekleed als man. Hij werd 56 jaar.

Na de arrestatie van Stella werd Arthur direct met haar in verband gebracht. Een paar dagen nadat hij een dagvaarding had ontvangen om als getuige op te treden bij Stella's proces, werd hij dood aangetroffen in een hotelkamer ergens in de provincie. Als zijn dood zelfmoord was – wat het meest waarschijnlijk lijkt – weten wij net zo weinig over waarom Arthur de hand aan zichzelf sloeg als Stella waarschijnlijk ooit heeft kunnen achterhalen. Er is geen bewijs dat zij hem na haar eigen arrestatie ooit nog heeft gezien of iets van hem heeft gehoord.

OP ZOEK NAAR STELLA

door Neil Bartlett

Ik ken het verhaal van Stella al sinds 1983. Twee jaar geleden – misschien omdat ik nu zo oud ben als zij toen zij doodging – begon ze in mijn oor te fluisteren of ik haar misschien een paar avonden tot leven zou kunnen wekken. Ik ben toen alle brieven gaan lezen die van haar bewaard zijn gebleven, en ook de politieverlagen, toneelscripts en liedteksten. En ik heb alle overgebleven foto's bekeken – maar ik wist niet hoe ik moest beginnen om over haar te schrijven. Ik heb mijn hele carrière lang samengewerkt met travestieten, maar de traditionele technieken van travestie in Londen – waarbij het neerzetten van een vrouwelijk personage door een man doorgaans een grotesk en komisch effect heeft – leken mij niet de geschikte taal om het verhaal van Stella te vertellen. Ze leefde natuurlijk in een tijd ver voordat hormonen of geslachtsoperaties hun intrede deden, en we kunnen niet achterhalen of Ernest/Stella zich ook identificeerde met wat we tegenwoordig transgenders noemen, of dat ze zichzelf zag als wat we tegenwoordig een showtravestiet of dragqueen noemen. Maar wat we wel weten, is dat ze in haar leven constant transformeerde; dat de uitgebluste 56-jarige die gekleed als man naar het ziekenhuis ging net zo goed onderdeel van haar leven was als de schitterende 21-jarige die in zijde en met juwelen behangen haar vrouwelijke personages uitleefde. Om inzicht te krijgen in deze fluïde transformatie van een gegeven gender naar een gecreëerd gender, ben ik over Stella en haar leven gaan praten met een aantal goede vrienden die zich op verschillende punten in het gender-spectrum bevinden. Daarna ben ik, met steun van het Holland Festival, naar Japan gegaan. Daar heb ik een intensieve periode van twee weken doorgebracht met een gezelschap van performers die het mysterie en het proces van transformatie van een gegeven naar een gecreëerd gender met een respect en een ernst benaderen, waar wij in het Westen alleen naar kunnen gissen: de *onnagata* (mannelijke acteurs die een vrouwelijke rol spelen) van het klassieke Japanse kabuki-theater. Ik kwam daar in gesprek met een van de grootste levende *onnagata* van deze tijd: Nakamura Tokizo V. Ik mocht hem volgen terwijl

hij zich voorbereidde op de drie uur durende beproeving van een kabuki-voorstelling, waarvoor hij zich transformeerde in een wezen van een ander geslacht dan zijn eigen. Daarna, na de voorstelling, toen hij weer tegenover mij zat als man van middelbare leeftijd met grijs haar in een pak, praatte ik met hem. Hij liet me op milde toon, maar gedecideerd, weten dat het worden van een vrouw in zijn theater niet het einde maar het begin van een transformatie is. De onderliggende vraag die de kunst van de *onnagata* stelt, is welke emotionele en spirituele reis dit speciaal gecreëerde wezen kan onderneemen. Of, om het simpeler te stellen, nadat ik hem het verhaal van Stella's leven had verteld, liet hij een pauze vallen en vroeg me: 'Ja, maar hoe ging ze haar dood tegemoet? Als zichzelf?' Toen wist ik pas dat ik klaar was om aan de slag te gaan.

In het stuk dat u nu gaat zien, zitten wellicht een aantal technische elementen die ik heb opgepikt tijdens de vele uren dat ik de kabuki-*onnagata* aan het werk heb gezien en die zo mijn eigen werk zijn binnengeslopen – bijvoorbeeld het spel met spiegels, de make-up, de formele monologen, de zwijgende toneelassistent – maar het belangrijkste wat ik uit Tokio mee naar huis heb genomen is de vraag die Tokizo-san mij stelde.

OVER DE ARTIEST

Het werk van regisseur, schrijver en performer **Neil Bartlett** (1958) is genre-overstijgend. Het breekt met traditionele opvattingen over hoge en lage kunst en vermengt elementen uit de radicaal-activistische en traditionele theaterkunst. Bartlett maakte naam in de Londense theaterwereld van de jaren 80 met een aantal geruchtmakende, plaatsgebonden solovoorstellingen. Waaronder *A Vision of Love Revealed In Sleep* (1987), een naaktperformance als reactie op de losbrekende aids-crisis. Met geestverwant Simon McBurney vormde hij de clownsact The Beechbuys, waarmee ze straatperformances maakten. In 1985 regisseerde hij bij McBurney's theatercollectief Complicite de voorstelling *More Bigger Snacks Now*. Hiermee won het gezelschap de Perrier Award en kreeg het voor het eerst brede nationale aandacht. In 1982 richtte hij zijn eerste gezelschap op: The 1982 Theatre Company. Een jaar later maakte hij zijn eerste theaterproject, *Dressing Up*, een driedelig werk over drie decennia homoseksuele subcultuur in Londen.

Naast zijn activistische werk in de homoscene en performancetekunst, maakte hij ook controversiële nieuwe producties voor onder andere het National Theatre en The Royal Shakespeare Company. In 1988 richtte hij het productiecollectief Gloria op. De laatste jaren presenteerde hij theater- en operavoorstellingen op onder andere het Manchester International Festival, het Brighton Festival, het Edinburgh International Festival, The Abbey en bij de Handspring Puppet Company.

Bartlett is ook een gevierd auteur. Hij debuteerde in 1988 met het baanbrekende *Who Was That Man?* – een persoonlijke herwaardering van zijn grote held Oscar Wilde. Als romanschrijver profileerde hij zich met *Ready To Catch Him Should He Fall* (1990, Nederlandse vertaling uitgegeven in 1991), *Mr Clive and Mr. Page* (1996) en *Skin Lane* (2007). Met zijn meest recente roman, *The Disappearance Boy* (2014), werd hij genomineerd voor de Stonewall Author of the Year Award. Met *Stella* debuteert hij op het Holland Festival.

Hoofdbegunstiger / Patron

FONDS 21

A
O M
D M
O

Rabobank

Mede mogelijk gemaakt door

A
O M
D M
O

coproductie coproduction

